

ผลกระทบของการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชี : หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สุมาลี เอกพล

ดร.อัจฉรา ชนากลาง

สมเกียรติ ฉายพระพักตร์

พรศรี เวศสุวรรณ

อาจารย์ประจำสาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 12 กรกฎาคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 2 กันยายน 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 8 ตุลาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เปรียบเทียบค่าสอบบัญชีระหว่างกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยมูลค่ายุติธรรมและราคาทุน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวมกับค่าสอบบัญชี และ 3) เปรียบเทียบค่าสอบบัญชี ระหว่างกิจการที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยวิธีต้นทุนและวิธีรายได้ เก็บข้อมูลจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2558-2561 จำนวน 1,624 รายปีรายบริษัท (Firm-Year Observations) ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ (t-test) และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) ผลการศึกษาพบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีความแตกต่างและมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน และการศึกษากลุ่มที่สินทรัพย์วัดด้วยมูลค่ายุติธรรมพบว่า อัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชี ส่วนการศึกษาค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีต้นทุนกับวิธีรายได้ ไม่มีความแตกต่างกัน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ตามมูลค่ายุติธรรมทั้งวิธีต้นทุนหรือวิธีรายได้ นั้น อาจจะทำให้ผู้สอบบัญชีต้องใช้ความพยายามในการตรวจสอบรายการที่ซับซ้อนที่มากขึ้นและประเมินการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ อันอาจนำไปสู่การกำหนดค่าสอบบัญชีที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: การวัดมูลค่ายุติธรรม การตีราคาสินทรัพย์ ค่าสอบบัญชี

The Effect of Fair Value Measurement of Non-Current Assets and Audit Fees: Evidence from Listed Company in the Stock Exchange of Thailand

Sumalee Ekkaphol

Dr.Atchara Chanaklang

Somkiat Chayprapak

Phornsri Vessuvan

*Accounting Department, Business Administration,
Rajamangala University of Technology Isan*

Received: July 12, 2020

Revised: September 2, 2020

Accepted: October 8, 2020

ABSTRACT

The research purposes were i) to compare the audit fees between fair-value model and cost model of non-current asset revaluation, ii) to examine the association between audit fees and the proportion of fair-valued of non-current assets and, iii) to compare the audit fees between cost approach and income approach of valuation technique. The samples were 1,624 firm-year observations of listed company in the Stock Exchange of Thailand for the period 2015-2018. The research adopted the descriptive statistics and hypothesis testing statistics by t-test statistics and Multiple Regression Analysis. The result points out that asset revaluation's client firms adopted fair value model were charged higher audit fees than client firms adopted cost model. Pertaining to client firm adopted fair value model, the proportion of fair-valued assets adversely associated with audit fees. Additionally, audit fees in client firm adopted fair value model with cost approach and income approach were not statistically different. The findings suggest that auditing in client firm with asset revaluation adopted cost approach or income approach may lead to increase audit effort due to more complexity and assessment in management judgement related fair value of assets, leading to higher audit fees.

Keywords: Fair Value Measurement, Asset Revaluations, Audit Fees

ที่มาและความสำคัญ

จากวิกฤตการณ์ทางการเงินของโลกในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASB) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (FASB) มีการพิจารณาทบทวนมาตรฐานการบัญชีในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวัดมูลค่าธุรกรรมของรายการในงบการเงิน (Bank of Thailand, 2019) นอกจากนี้ IASB และ FASB ได้ให้ความเห็นว่า มูลค่าธุรกรรมเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์และมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากที่สุด โดยการบัญชีมูลค่าธุรกรรมเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากราคาทุนเดิม (Historical Cost Base) เป็นมูลค่าธุรกรรม (Fair Value Base) เพื่อเป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาของรายการในงบการเงิน (Srijunpetch, 2016) โดยมูลค่าธุรกรรมเป็นมูลค่าที่สะท้อนถึงราคาปัจจุบันของสินทรัพย์และเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ หากมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์นั้นเป็นราคาที่อ้างอิงราคาซื้อขายในตลาดที่มีการซื้อขายคล่อง แต่หากสินทรัพย์ที่ต้องการวัดมูลค่าธุรกรรมไม่มีราคาซื้อขายอ้างอิง จะทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของการวัดมูลค่าธุรกรรม (Khumwongpin, 2010)

ถึงแม้ว่า มูลค่าธุรกรรมเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์และมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ แต่ประเด็นสำคัญของการวัดมูลค่าธุรกรรมคือ ความเชื่อถือได้หรือความสมเหตุสมผลของวิธีในการประเมินมูลค่าธุรกรรม โดยเฉพาะสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาตลาดอ้างอิง จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่ผู้สอบบัญชีต้องมีแนวทางสำหรับการตรวจสอบสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่าธุรกรรม (Srijunpetch, 2016) และผู้สอบบัญชีต้องใช้ทักษะ ความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาตลาดอ้างอิง (Friedmann et al., 2008) ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีด้วยงานวิจัยของ Yao et al. (2015) พบว่า ค่าสอบบัญชีของกลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยมูลค่าธุรกรรมสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกลุ่มบริษัทที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยวิธีราคาทุน เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องใช้ความพยายามในการลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบข้อมูลทางการเงินที่วัดด้วยมูลค่าธุรกรรม ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหรือเทคนิคที่ใช้ในการประเมินมูลค่าธุรกรรม

นอกจากระดับความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพที่ใช้ในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี ที่เป็นปัจจัยในการกำหนดค่าสอบบัญชีแล้ว การกำหนดค่าสอบบัญชียังขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของการตรวจสอบบัญชีด้วย โดยเฉพาะการตรวจสอบกิจการที่เลือกใช้นโยบายการบัญชีในการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการประเมินมูลค่าของสินทรัพย์ ดังเช่น งานวิจัยของ Earley et al. (2014) ที่พบว่า กิจการที่เลือกใช้นโยบายในการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ด้วยมูลค่าธุรกรรมมีค่าสอบบัญชีที่ลดลง โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่า มูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์เป็นการอ้างอิงราคาในตลาดซื้อขายคล่องสำหรับสินทรัพย์ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันหรือมีการใช้เทคนิคการประเมินมูลค่าธุรกรรมอย่างเป็นระบบ จึงทำให้มูลค่าดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ ส่วนสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าด้วยวิธีราคาทุนจะมีการทดสอบการด้อยค่าของสินทรัพย์เมื่อมีข้อบ่งชี้ว่า มูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์มีมูลค่าสูงกว่าราคาตลาดเท่านั้น ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจของนักบัญชีหรือผู้บริหารของกิจการ (Goncharov et al., 2014) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wu et al. (2017) ที่พบว่า กลุ่มกิจการที่มีอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่อสินทรัพย์รวมในอัตราที่สูงมีค่าสอบบัญชีต่ำกว่ากลุ่มกิจการที่มีอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่อสินทรัพย์รวมในอัตราที่ต่ำ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Yao et al. (2015) พบว่า กลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยใช้การประเมินจากผู้ประเมินอิสระภายนอกมีค่าสอบบัญชีต่ำกว่ากลุ่มที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยใช้การประเมินจากผู้ประเมินภายในกิจการ จากผลการวิจัยในอดีตจึงสรุปได้ว่า ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เป็นปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา เพื่อกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี จากความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้สอบบัญชี

ต้องใช้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพอย่างมากในการตรวจสอบวิธีการ เพื่อให้ได้มาซึ่งมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ของกิจการที่เป็นหน่วยงานลูกค้าหรือผู้รับบริการ ประกอบกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการกำหนดมูลค่ายุติธรรม ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน ส่งผลกระทบต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าสอบบัญชีระหว่างกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมและราคาทุน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวมกับค่าสอบบัญชี
3. เพื่อศึกษาความแตกต่างของค่าสอบบัญชีระหว่างกิจการที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน โดยใช้วิธีต้นทุนและวิธีรายได้

ทบทวนวรรณกรรมและสมมติฐานการวิจัย

1. ทฤษฎีตัวแทน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสอบบัญชีได้กล่าวถึงทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ถูกศึกษาอย่างจริงจังโดย Jensen and Meckling ในปี 1979 เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างตัวการ (Principal) และตัวแทน (Agent) โดยเจ้าของกิจการหรือตัวการเป็นผู้ว่าจ้างให้ผู้บริหารหรือตัวแทนทำหน้าที่บริหารงานแทน (Khanthavit, 2009) เพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่เจ้าของกิจการ (Thomya, 2015) ทฤษฎีตัวแทนเกิดจากความขัดแย้งของผลประโยชน์และการรับรู้ข้อมูลที่ไม่เท่ากันระหว่างตัวการและตัวแทน โดย Payne & Petrenko (2019) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีตัวแทนมีสมมติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแทน 3 ลักษณะคือ 1) ตัวแทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ 2) ตัวแทนมีข้อจำกัดในการใช้ความรู้ความสามารถของตนในการบริหารงานแทนตัวการ และ 3) เป้าหมายและความเสี่ยงที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจของตัวการและตัวแทนมีความแตกต่างกัน โดยพฤติกรรมของตัวแทนตามทฤษฎีตัวแทนระบุว่า ตัวแทนใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ เพื่อดักตวงผลประโยชน์ให้แก่ตน โดยตัวการทราบเป็นอย่างดีและรู้ผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมดังกล่าวหากตัวแทนพยายามสร้างโอกาสให้แก่ตน โดยใช้อำนาจที่มีอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่การกระทำนั้นเป็นการปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของกิจการ (Khanthavit, 2009) แต่การใช้อำนาจนั้นไม่ได้คำนึงถึงการรักษาผลประโยชน์สูงสุดให้แก่กิจการ

ทฤษฎีตัวแทนเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่จำเป็นในการแสดงความเห็นของผู้ตรวจสอบบัญชี โดยผู้ตรวจสอบบัญชีสามารถใช้ทฤษฎีตัวแทนเป็นกลไกในการตรวจสอบข้อมูลทางการเงินที่อาจได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งของผลประโยชน์และปัญหาการรับรู้ข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกันของตัวการและตัวแทน การให้ความเชื่อมั่นต่องบการเงินของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับความเหมาะสมระหว่างผลประโยชน์และการรับรู้ข้อมูลของตัวการและตัวแทนนั้น ทำให้กิจการมีต้นทุนที่เกิดจากการตรวจสอบงบการเงินขึ้น (Suwaidan et al., 2015) ต้นทุนดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปของค่าสอบบัญชี ที่กิจการต้องจ่ายให้กับสำนักงานสอบบัญชี เพื่อรับรองความถูกต้องของงบการเงิน

2. แนวคิดการวัดมูลค่าธุรกรรม

มูลค่ายุติธรรม (Fair Value) เป็นมูลค่าที่มาตรฐานการบัญชีทั่วโลกเน้นในการรายงานข้อมูลทางการเงินทั้งการวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สิน โดยเชื่อว่า มูลค่ายุติธรรมจะให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) มากกว่าข้อมูลที่ใช้ราคาทุนเดิม (Historical Cost) ในการวัดมูลค่า (Khumwongpin, 2010) ดังนั้นการบัญชีมูลค่ายุติธรรมจึงเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากราคาทุนเดิมเป็นมูลค่ายุติธรรม เพื่อเป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงระดับราคาของรายการในงบการเงิน (Srijunpetch, 2016)

มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่อ้างอิงราคาตลาด ไม่ใช่การวัดมูลค่าที่เป็นการเฉพาะของกิจการใดกิจการหนึ่ง สำหรับการวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินบางอย่างอาจมีราคาในตลาดที่สังเกตได้หรือมีข้อมูลอยู่ในตลาดในขณะที่รายการสินทรัพย์หรือหนี้สินบางรายการอาจไม่มีราคาในตลาดที่สามารถสังเกตได้หรืออาจไม่มีข้อมูลในตลาดที่เพียงพอในการประเมินมูลค่า (Federation of accounting Profession, 2019) ดังนั้นประเด็นสำคัญของการวัดมูลค่ายุติธรรมคือ ความเชื่อถือได้ หรือความสมเหตุสมผลของมูลค่ายุติธรรม อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะเชิงคุณภาพในเรื่องความเชื่อถือได้ (Reliability) ตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน หากกิจการใช้การวัดมูลค่ายุติธรรมอาจไม่สามารถนำหลักความเชื่อถือได้มาใช้ได้ แต่ให้ความสำคัญกับการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Faithful Representation) (Srijunpetch, 2016)

มาตรฐานการรายงานทางการเงินทางการเงิน เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม (Federation of accounting Profession, 2019) ได้กำหนดคำนิยามของมูลค่ายุติธรรมว่า เป็นราคาที่จะได้รับการขายสินทรัพย์หรือจะจ่าย เพื่อโอนหนี้สินในรายการที่เกิดขึ้นในสภาพปกติระหว่างผู้ร่วมตลาด ณ วันที่วัดมูลค่า โดยผู้ร่วมตลาด หรือผู้มีส่วนร่วมในตลาด (Market Participants) หมายถึง ผู้ซื้อและผู้ขาย ในตลาดที่ให้ประโยชน์มากที่สุดสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สิน ซึ่งมีความเป็นอิสระจากกันคือ ไม่ใช่บุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน มีความรอบรู้ มีความเข้าใจอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับสินทรัพย์หรือหนี้สิน สามารถที่จะเข้าสู่รายการธุรกิจสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สิน และเต็มใจที่จะเข้าทำรายการธุรกิจสำหรับสินทรัพย์หรือหนี้สินนั้น (Khumwongpin, 2010)

การได้มาซึ่งมูลค่ายุติธรรมอาจได้มาจากราคาตลาดที่มีการซื้อขายคล่อง หรือการประเมินราคา โดยอาศัยเทคนิคการวัดมูลค่า (Valuation Technique) วิธีวัดมูลค่ายุติธรรม จำแนกได้เป็น 3 วิธี ดังนี้ (Srijunpetch, 2016)

- 1) วิธีราคาตลาดหรือวิธีเปรียบเทียบราคาตลาด (Market Approach) วิธีนี้วัดมูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงราคาและข้อมูลที่เกิดจากรายการในตลาด ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์และหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเปรียบเทียบกันได้ เช่น ราคาปิด (Quoted Price) ของหลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายคล่องในตลาด

- 2) วิธีราคาทุนเปลี่ยนแทนหรือวิธีต้นทุน (Cost Approach) วิธีนี้วัดมูลค่ายุติธรรม โดยใช้ราคาทุนเปลี่ยนแทนสินทรัพย์ (Current Replacement Cost) ที่ต้องการวัดมูลค่า ซึ่งต้องคำนึงถึงความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น ความล้าสมัยทางกายภาพและเทคโนโลยี

- 3) วิธีกระแสเงินสดหรือวิธีรายได้ (Income Approach) วิธีนี้วัดมูลค่ายุติธรรม โดยประมาณกระแสเงินสดหรือรายได้และคิดลดมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน นั่นคือ มูลค่ายุติธรรมจะสะท้อนถึงมูลค่าปัจจุบันที่คาดหวังของตลาด (Current Market Expectations)

การวัดมูลค่าของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยมูลค่ายุติธรรมมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง (TAS 16 TAS 38 และ TAS 40) ได้ระบุว่า กิจการต้องประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ตามเนื้อหาที่กำหนดใน TFRS 13

โดยเทคนิคในการประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนจะประเมินด้วยวิธีราคาทุนเปลี่ยนแปลงหรือวิธีต้นทุนและวิธีกระแสเงินสดหรือวิธีรายได้ (Bank of Thailand, 2019)

3. ค่าสอบบัญชีกับมูลค่ายุติธรรม

คณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา (US Securities and Exchange Commission: SEC) ได้สรุปและวิเคราะห์มาตรฐานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการวัดมูลค่ายุติธรรม ทั้งมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการสอบบัญชี ซึ่งเป็นการสรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้งบการเงินและผู้สอบบัญชีสามารถสรุปได้ว่า มูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่แสดงถึงมูลค่าปัจจุบันและเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และมูลค่ายุติธรรมที่ได้จากราคาเสนอซื้อขายในตลาดเป็นข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ เนื่องจากมีกลไกในการกำหนดราคาที่มีความโปร่งใส ส่วนกลุ่มของวิชาชีพสอบบัญชีเห็นว่า การวัดมูลค่ายุติธรรมเป็นความท้าทายของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบข้อมูลทางการเงิน โดยเฉพาะมูลค่ายุติธรรมที่ได้จากตลาดที่ไม่มีสภาพคล่อง โดย Mallet ตัวแทนของสำนักงานสอบบัญชี PWC ได้กล่าวว่า มูลค่ายุติธรรมเป็นมูลค่าที่สะท้อนถึงมูลค่าที่แท้จริงของสินทรัพย์และหนี้สิน และ Gutterman ตัวแทนของ The American Academy of Actuaries กล่าวว่า ผู้สอบบัญชีสามารถตรวจสอบมูลค่ายุติธรรมในกรณีที่ไม่มีตลาดที่มีสภาพคล่องได้ โดยได้ให้การสนับสนุนให้ใช้ผลงานของผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดเทคนิคการประเมินมูลค่ายุติธรรม (Friedmann et al., 2008)

การวัดมูลค่ายุติธรรมเป็นเรื่องยากในกรณีที่ไม่มีราคาในตลาดซื้อขายคล่อง ในกรณีนี้ผู้บริหารต้องประมาณมูลค่ายุติธรรม โดยใช้วิธีการและสมมติฐานที่เหมาะสม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการและสมมติฐานดังกล่าวเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปในตลาด นำไปใช้ในการวัดมูลค่ายุติธรรมเมื่อการวัดมูลค่ายุติธรรมมีลักษณะดังกล่าว รวมทั้งความต้องการที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้งบการเงิน มาตรฐานการบัญชีจึงได้มีการกำหนดให้มีการวัดมูลค่าและเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่ายุติธรรม ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่ผู้สอบบัญชีจะต้องมีแนวทางเฉพาะสำหรับการตรวจสอบการวัดมูลค่ายุติธรรม (Srijunpetch, 2016)

ในอดีต มีการศึกษาเกี่ยวกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมกับกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุนพบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุนมีความแตกต่างกัน (Yao et al., 2015; Ryabova et al., 2018; Sujana and Mita, 2019) และผลการวิจัยยังพบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน เหตุผลที่กิจการที่แสดงด้วยมูลค่ายุติธรรมมีค่าสอบบัญชีสูงกว่า เนื่องจากผู้สอบบัญชีต้องใช้ดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีที่ต้องมีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบมูลค่ายุติธรรม โดยเฉพาะสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาซื้อขายในตลาดที่มีสภาพคล่อง ซึ่งต้องใช้เทคนิคในการคำนวณของผู้ประเมินภายใน (Yao et al., 2015; Sujana and Mita, 2019) แต่มีงานวิจัยบางส่วนพบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่สินทรัพย์วัดด้วยมูลค่ายุติธรรมไม่มีความแตกต่างอย่างมีสาระสำคัญทางสถิติกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่สินทรัพย์วัดด้วยราคาทุน (Agustina and Ahmar, 2017) และการเลือกใช้นโยบายการบัญชีในการวัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี (Sari, 2019) จากผลการวิจัยข้างต้นมีความขัดแย้งกัน จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจทดสอบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดด้วยมูลค่ายุติธรรมสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดด้วยราคาทุน ตามสมมติฐานที่ 1

H1 : ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน

นอกจากนั้น มูลค่าธุรกรรมเป็นข้อมูลที่สามารถลดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในการรับรู้ข้อมูลระหว่างผู้ถือหุ้น (ตัวการ) และผู้บริหาร (ตัวแทน) (Information asymmetries) ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้ลดความเสี่ยงในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีในกรณีที่ข้อมูลในงบการเงินแสดงมูลค่าที่เป็นราคาตลาดและไม่ใช้ข้อมูลที่เกิดจากการใช้ดุลยพินิจในการวัดมูลค่าในกรณีที่มีการประเมินข้อบ่งชี้ของการเกิดการค้าของสินทรัพย์ โดยงานวิจัยที่ทำการศึกษาลักษณะของการรายงานมูลค่าธุรกรรมต่อค่าสอบบัญชี ซึ่งการรายงานมูลค่าธุรกรรมวัดจากอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่อสินทรัพย์รวม ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่มีอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ต่อสินทรัพย์รวมสูงมีค่าสอบบัญชีที่ต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกิจกรรมที่มีอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่ำ (Goncharov et al., 2014) จากผลการวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยต้องการทดสอบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจกรรมมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม ตามสมมติฐานที่ 2

H2 : อัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชีของกิจการ

การเปรียบเทียบค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยผู้ประเมินภายนอกหรือผู้ร่วมตลาดที่มีความเป็นอิสระกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยผู้ประเมินภายในกิจการ ผลการวิจัยพบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยผู้ประเมินอิสระภายนอกต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรม โดยผู้ประเมินภายใน (Yao et al., 2015) นอกจากนี้ Hong and Hwang (2018) ได้ทำการศึกษาระดับของการวัดมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ โครงการผลประโยชน์พนักงานกับค่าสอบบัญชีพบว่า มูลค่าของสินทรัพย์ผลประโยชน์พนักงานที่วัดมูลค่าธุรกรรมระดับ 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชี แต่มูลค่าของสินทรัพย์ผลประโยชน์พนักงานที่วัดมูลค่าธุรกรรมระดับ 3 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าสอบบัญชี แสดงให้เห็นว่า มูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ที่เป็นราคาเสนอซื้อขายสำหรับสินทรัพย์ที่คล้ายคลึงกันในตลาดที่มีสภาพคล่องหรือเป็นมูลค่าที่ข้อมูลอ้างอิงได้ ทำให้ผู้สอบบัญชีลดความเสี่ยงในการตรวจสอบข้อมูลในงบการเงิน ซึ่งส่งผลทำให้ค่าสอบบัญชีต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่มูลค่าธุรกรรมประเมินโดยผู้ประเมินภายในกิจการ และผู้สอบบัญชีของกิจการที่มีการวัดมูลค่าธุรกรรมของเครื่องมือทางการเงินในระดับ 3 มีค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้น (Kohlbeck et al., 2017) โดยในประเทศไทยการวัดมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนมีการประเมินมูลค่าธุรกรรมโดยใช้วิธีต้นทุน และวิธีรายได้ (Bank of Thailand, 2019) จากผลการวิจัยข้างต้น คณะผู้วิจัยต้องการทดสอบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์โดยวิธีรายได้สูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์โดยวิธีต้นทุน ตามสมมติฐานที่ 3

H3 : ค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ด้วยวิธีรายได้สูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ด้วยวิธีต้นทุน

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาผลกระทบของการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีรอบระยะเวลาสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ทำให้มีจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 2,285 บริษัท และเมื่อตัดบริษัทในตลาด mai กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ บริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอนแต่กำลังอยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการและบริษัทที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลตัวแปรได้ครบ ทำให้เหลือกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,624 บริษัท แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนบริษัทที่ใช้ในการวิจัย

จำนวนบริษัทที่ใช้ในการวิจัย	จำนวนบริษัท				
	ว.ศ. 2558	ว.ศ. 2559	ว.ศ. 2560	ว.ศ. 2561	รวม
จำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (ไม่รวมบริษัทในตลาด mai)	557	567	579	582	2,285
หัก บริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงินและกองทุนอสังหาริมทรัพย์	(118)	(119)	(118)	(117)	(472)
บริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอนแต่กำลังอยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ	(17)	(12)	(18)	(17)	(64)
บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน	(44)	(4)	(43)	(34)	(125)
คงเหลือ	378	432	400	414	1,624

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลกระทบของการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชี โดยใช้สถิติที (t-test) และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) และใช้ตัวแบบในการทดสอบจำนวน 3 สมการ ดังนี้

1. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชี และการเปรียบเทียบค่าสอบบัญชีระหว่างกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมกับกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน

$$\text{LnAFee}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{Revaluation}_{it} + \beta_2 \text{Size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Current}_{it} + \beta_5 \text{Inherent}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Big4}_{it} + \beta_8 \text{FVE}_{it} + \varepsilon \quad (1)$$

2. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวมกับค่าสอบบัญชี

$$\text{LnAFee}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{FVE}_{it} + \beta_2 \text{Size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Current}_{it} + \beta_5 \text{Inherent}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Big4}_{it} + \varepsilon \quad (2)$$

3. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชี และการเปรียบเทียบค่าสอบบัญชีระหว่างกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมด้วยวิธีต้นทุนกับกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมด้วยวิธีรายได้

$$\text{LnAFee}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{Techniques}_{it} + \beta_2 \text{Size}_{it} + \beta_3 \text{Leverage}_{it} + \beta_4 \text{Current}_{it} + \beta_5 \text{Inherent}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Big4}_{it} + \beta_8 \text{FVE}_{it} + \varepsilon \quad (3)$$

ตารางที่ 2 ตัวแปร การวัดค่าตัวแปร และแหล่งที่มาของตัวแปร

ตัวแปร	การวัดค่าตัวแปร	ที่มา
ค่าสอบบัญชี (LnAFee _{it})	ค่าลอการิทึมของค่าสอบบัญชี (บาท)	Goncharov, 2014; Yao et al., 2015; Wu et al., 2017; Hong and Hwang, 2018
นโยบายการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (Revaluation _{it})	ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดย 1 เท่ากับกิจการที่วัดมูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์หรืออสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนหรือสินทรัพย์ไม่มีตัวตนด้วยมูลค่าธุรกรรม และ 0 เท่ากับกิจการที่วัดมูลค่าด้วยวิธีอื่น	Yao et al., 2015; Ryabova et al., 2018; Sujana and Mita, 2019
อัตราส่วนของมูลค่าธุรกรรมต่อสินทรัพย์รวม (FVE _{it})	มูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนหารด้วยสินทรัพย์รวม (เท่า)	Goncharov et al., 2014; Wu et al., 2017
วิธีการประเมินมูลค่าธุรกรรม (Techniques _{it})	ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดย 1 เท่ากับกิจการที่ประเมินมูลค่าธุรกรรมของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนด้วยวิธีต้นทุน และ 0 เท่ากับกิจการที่วัดมูลค่าธุรกรรมของสินทรัพย์ด้วยวิธีอื่น	Yao et al., 2015; Hong and Hwang, 2018
ขนาดของกิจการ (Size _{it})	ค่าลอการิทึมของมูลค่าสินทรัพย์รวม (บาท)	Yao et al., 2015; Wu et al., 2017; Hong and Hwang, 2018
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (Leverage _{it})	หนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม (เท่า)	Yao et al., 2015; Sujana and Mita, 2019
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Current _{it})	สินทรัพย์หมุนเวียนหารด้วยหนี้สินหมุนเวียน (เท่า)	Yao et al., 2015; Sujana and Mita, 2019
อัตราส่วนของลูกหนี้การค้าและสินค้าคงเหลือต่อสินทรัพย์รวม (Inherent _{it})	ผลรวมของลูกหนี้การค้าและสินค้าคงเหลือหารด้วยสินทรัพย์รวม (เท่า)	Yao et al., 2015; Hong and Hwang, 2018

ตารางที่ 2 ตัวแปร การวัดค่าตัวแปร และแหล่งที่มาของตัวแปร (ต่อ)

ตัวแปร	การวัดค่าตัวแปร	ที่มา
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA _{it})	กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีหารด้วยสินทรัพย์รวม (เท่า)	Sujana and Mita, 2019; Agustina and Ahmar, 2017
ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Big4 _{it})	ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดย 1 เท่ากับกิจการที่ใช้ผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีข้ามชาติที่ประกอบกิจการในประเทศไทยและ 0 เท่ากับกิจการที่ใช้ผู้สอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีอื่น	Yao et al., 2015; Wu et al., 2017; Sujana and Mita, 2019

ผลการศึกษา

1. ค่าสถิติพื้นฐาน

ตารางที่ 3 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรในการวิเคราะห์โดยตัวแปรตามคือ ค่าสอบบัญชี (Audit Fees) ของกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (1,624 บริษัท) กลุ่มตัวอย่างที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรม (260 บริษัท) และกลุ่มตัวอย่างที่วัดมูลค่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนด้วยมูลค่ายุติธรรม (69 บริษัท) ที่แสดงเป็นบาท มีค่าเฉลี่ย 3,625,310.74 บาท 4,135,889.15 บาท และ 4,861,280.48 บาท ตามลำดับ และตัวแปรอิสระคือ นโยบายการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (Revaluation) พบว่า บริษัทส่วนใหญ่วัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยวิธีราคาทุนจำนวน 1,364 บริษัท (ร้อยละ 84) ส่วนบริษัทที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมจำนวน 260 บริษัท (ร้อยละ 16) อัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวม (FVE) มีค่าเฉลี่ย 0.270 เท่า และวิธีการประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ส่วนใหญ่ประเมินด้วยวิธีรายได้จำนวน 37 บริษัท (ร้อยละ 53.60) และประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีต้นทุนจำนวน 32 บริษัท (ร้อยละ 46.40)

ตารางที่ 3 สถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

Panel A: ตัวแปรที่ใช้ในการทดสอบสมการที่ 1 (n = 1,624)					
ตัวแปร	Mean	StdDev	Minimum	Median	Maximum
Audit Fees บาท	3,625,310.74	3,811,706.82	620,000.00	2,381,500.00	50,940,000.00
LnAFee	14.776	0.761	13.340	14.683	17.750
Size บาท	19,798,863,814.14	48,384,759,566.00	158,599,558.31	5,098,568,503.80	509,980,644,000.00
Size (Ln)	22.516	1.435	18.880	22.352	26.96
Leverage	0.431	0.247	0.022	0.422	2.478
Current	2.757	4.819	0.090	1.593	144.855
Inherent	0.235	0.213	0.000	0.189	2.686
ROA	0.059	0.112	-1.598	0.061	0.933
FVE	0.043	0.177	0.000	0.000	2.199
ตัวแปรหุ่น	Dummy = 1	%	Dummy = 0	%	
Revaluation	260	16.00	1,364	84.00	
Big4	1,002	61.70	622	38.30	
Panel B: ตัวแปรที่ใช้ในการทดสอบสมการที่ 2 (n = 260)					
ตัวแปร	Mean	StdDev	Minimum	Median	Maximum
Audit Fees บาท	4,135,889.15	4,630,213.56	630,000.00	2,331,250.00	27,421,000.00
LnAFee	14.836	0.838	13.350	14.662	17.130
FVE	0.270	0.366	0.001	0.141	2.199
Size บาท	15,942,781,751.91	39,068,333,366.40	177,362,335.90	4,464,097,986.00	302,471,057,764.00
Size (Ln)	22.421	1.319	18.990	22.219	26.440
Leverage	0.499	0.2440	0.069	0.4968	1.760
Current	1.973	2.1056	0.144	1.2265	11.349
Inherent	0.228	0.1557	0.000	0.2176	0.658
ROA	0.046	0.0883	-0.358	0.0423	0.392
ตัวแปรหุ่น	Dummy = 1	%	Dummy = 0	%	
Big4	154	59.20	106	40.80	

ตารางที่ 3 สถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ (ต่อ)

Panel B: ตัวแปรที่ใช้ในการทดสอบสมการที่ 3 (n = 69)					
ตัวแปร	Mean	StdDev	Minimum	Median	Maximum
Audit Fees บาท	4,861,280.48	5,393,972.14	640,000.00	2,850,000.00	27,421,000.00
LnAFee	14.941	0.942	13.370	14.863	17.130
Size บาท	21,593,196,097.34	26,518,882,034.35	186,143,886.80	14,330,913,139.00	122,626,691,514.00
Size (Ln)	23.042	1.379	19.040	23.386	25.530
Leverage	0.530	0.203	0.097	0.546	0.965
Current	1.809	1.962	0.210	1.281	11.349
Inherent	0.148	0.163	0.000	0.076	0.545
ROA	0.048	0.089	-0.358	0.038	0.327
FVE	0.478	0.585	0.001	0.283	2.199
ตัวแปรหุ่น	Dummy = 1	%	Dummy = 0	%	
Techniques	32	46.40	37	53.60	
Big4	49	71.00	20	29.00	

2. วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์

จากตารางที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ เพื่อทดสอบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองหรือไม่ พบว่าค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.009–0.641 ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์ในระดับต่ำ และเพื่อเป็นการยืนยันปัญหา Multicollinearity จึงใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทั้งหมดในสมการมีค่าระหว่าง 1.047–1.819 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 5 แสดงว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (Piriyakul, 2013)

ตารางที่ 4 ค่าสหสัมพันธ์ Pearson (ด้านขวาบน) และ Spearman (ด้านซ้ายล่าง)

Panel A: ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสมการที่ 1									
Variable	LnAFee	Revaluation	Size	Leverage	Current	Inherent	ROA	Big4	FVE
LnAFee	1	0.034	0.613***	0.325***	-0.183***	-0.218***	-0.031	0.336***	-0.039
Revaluation	0.019	1	-0.029	0.121***	-0.071***	-0.016	-0.051**	-0.022	0.561***
Size	0.606**	-0.026	1	0.322***	-0.203***	-0.276***	0.110***	0.322***	-0.006
Leverage	0.385**	0.133***	0.404***	1	-0.370***	0.044*	-0.193***	0.080***	0.043*
Current	-0.248**	-0.136***	-0.250***	-0.676***	1	0.067***	0.003	-0.088***	-0.054**
Inherent	-0.195**	0.028	-0.316***	-0.074***	0.147***	1	0.083***	-0.053**	-0.101***
ROA	-0.008	-0.112***	0.108***	-0.220***	0.201***	0.072***	1	0.091***	-0.017
Big4	0.341**	-0.022	0.330***	0.132***	-0.029	-0.067***	0.138***	1	0.019
FVE	0.009	0.995***	-0.031	0.126***	-0.135***	0.019	-0.112***	-0.020	1
VIF		1.488	1.123	1.305	1.180	1.075	1.079	1.047	1.483

Panel B: ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสมการที่ 2								
Variable	LnAFee	FVE	Size	Leverage	Current	Inherent	ROA	Big4
LnAFee	1	-0.160***	0.630***	0.337***	-0.228***	-0.223***	-0.061	0.278***
FVE	-0.254***	1	0.033	-0.077	-0.096	-0.378***	0.045	0.093
Size	0.605***	-0.130**	1	0.369***	-0.275***	-0.362***	-0.009	0.255***
Leverage	0.411***	-0.165***	0.416***	1	-0.591***	-0.156**	-0.316***	0.083
Current	-0.131**	-0.013	-0.198***	-0.563***	1	0.158**	0.228***	-0.213***
Inherent	-0.234***	-0.234***	-0.376***	-0.157**	0.248***	1	0.143**	-0.168***
ROA	-0.051	0.008	0.028	-0.340***	0.328***	0.102*	1	0.071
Big4	0.290***	0.058	0.315***	0.162***	-0.074	-0.155**	0.099	1
VIF		1.259	1.199	1.761	1.659	1.380	1.161	1.112

ตารางที่ 4 ค่าสหสัมพันธ์ Pearson (ด้านขวาบน) และ Spearman (ด้านซ้ายล่าง) (ต่อ)

Panel C: ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสมการที่ 3									
Variable	LnAFee	Techniques	Size	Leverage	Current	Inherent	ROA	Big4	FVE
LnAFee	1	0.008	0.641***	0.365***	-0.153	-0.059	-0.171	0.016	-0.237**
Techniques	-0.018	1	-0.009	-0.066	0.210*	0.264**	0.168	-0.239**	-0.352***
Size	0.590***	0.036	1	0.431***	-0.241**	-0.299**	0.012	0.148	-0.026
Leverage	0.375***	-0.032	0.429***	1	-0.450***	-0.383***	-0.187	-0.023	-0.091
Current	0.030	0.047	-0.147	-0.134	1	0.173	0.052	0.039	-0.218*
Inherent	0.024	0.304**	-0.246**	-0.376***	0.148	1	0.090	-0.278**	-0.440***
ROA	-0.137	0.136	0.182	-0.201*	-0.009	-0.050	1	-0.018	0.103
Big4	0.050	-0.239**	0.157	0.014	0.064	-0.234*	0.014	1	0.258**
FVE	-0.250**	-0.375***	-0.104	-0.134	-0.167	-0.471***	0.065	0.382***	1
VIF		1.305	1.259	1.808	1.485	1.819	1.110	1.170	1.724

*, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

3. วิเคราะห์ผลกระทบของการวัดมูลค่ายุติธรรมต่อค่าสอบบัญชี

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการวัดมูลค่าสินทรัพย์ อัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวม และวิธีการประเมินมูลค่ายุติธรรมกับค่าสอบบัญชี และการทดสอบความแตกต่างของค่าสอบบัญชีระหว่างกลุ่มที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมกับราคาทุน และการทดสอบความแตกต่างของค่าสอบบัญชีระหว่างกลุ่มที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีต้นทุนกับวิธีรายได้ในตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า วิธีการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ (Model 1, Sig. = 0.002) และค่าสอบบัญชีของกลุ่มที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยมูลค่ายุติธรรมมีความแตกต่างกับค่าสอบบัญชีของกลุ่มที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยวิธีราคาทุน (t-test Model 1, Sig. = 0.046) โดยค่าสอบบัญชีของกลุ่มที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า และอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Model 2, Sig. = 0.000) แต่ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนกับค่าสอบบัญชี (Model 3, Sig. = 0.225) และค่าสอบบัญชีของกลุ่มที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีต้นทุนไม่แตกต่างกับค่าสอบบัญชีของกลุ่มที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีรายได้ (t-test Model 3, Sig. = 0.413) ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้นโยบายการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนด้วยวิธีมูลค่ายุติธรรมและอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวม เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี แต่วิธีการประเมินมูลค่ายุติธรรมที่ผู้ประเมินอิสระใช้ในการประเมินมูลค่า ไม่เป็นปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี

ตารางที่ 5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

Variable	Model 1				Model 2				Model 3			
	Var.	Coef.	t-stat	p-value	Var.	Coef.	t-stat	p-value	Var.	Coef.	t-stat	p-value
Revaluation	อิสระ	0.075	3.031	0.002***								
FVE	ควบคุม	-0.106	-4.259	0.000***	อิสระ	-0.216	-3.685	0.000***	ควบคุม	-0.140	-1.199	0.235
Techniques									อิสระ	-0.125	-1.226	0.225
Size	ควบคุม	0.282	13.090	0.000***	ควบคุม	0.271	4.743	0.000***	ควบคุม	0.647	6.473	0.000***
Leverage	ควบคุม	0.232	9.993	0.000***	ควบคุม	0.201	2.905	0.004***	ควบคุม	0.175	1.464	0.149
Current	ควบคุม	-0.038	-1.702	0.089*	ควบคุม	-0.013	-0.201	0.841	ควบคุม	0.025	0.268	0.790
Inherent	ควบคุม	-0.173	-8.193	0.000***	ควบคุม	-0.159	-2.595	0.010***	ควบคุม	0.153	1.277	0.206
ROA	ควบคุม	-0.007	-0.312	0.755	ควบคุม	0.034	0.599	0.550	ควบคุม	-0.154	-1.643	0.106
Big4	ควบคุม	0.262	12.586	0.000***	ควบคุม	0.265	4.806	0.000***	ควบคุม	0.139	1.443	0.154
N		1624				260				69		
Adjusted R ²		0.327				0.293				0.461		
t-test (Sig.)		0.046								0.413		
Mean	Fair-value model = 4,135,889.15				Cost approach = 5,437,663.16				Income approach = 4,362,787.35			
	Cost model = 3,527,986.41											

*, **, *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.10, 0.05, 0.01

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์พบว่า วิธีการวัดมูลค่าสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าสอบบัญชี และค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีความแตกต่างกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าของสินทรัพย์ด้วยราคาทุน โดยค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yao et al. (2015); Ryabova et al. (2018) และ Sujana and Mita (2019) พบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมกับค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุนมีความแตกต่างกัน โดยค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมสูงกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ เป็นปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี

ส่วนผลการวิเคราะห์ยังพบว่า อัตราส่วนของมูลค่ามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชี ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Goncharov et al. (2014) พบว่า กิจการที่มีอัตราส่วนมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ต่อสินทรัพย์รวมสูงมีค่าสอบบัญชีต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่มีอัตราส่วนมูลค่ายุติธรรมต่อสินทรัพย์รวมต่ำ และผลการศึกษาของ Earley et al. (2014) พบว่า กิจการที่เลือกใช้นโยบายในการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีค่าสอบบัญชีที่ลดลง โดยให้เหตุผลสนับสนุนว่า มูลค่ายุติธรรมของ

สินทรัพย์เป็นการอ้างอิงราคาในตลาดซื้อขายคล่องสำหรับสินทรัพย์ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันหรือมีการใช้เทคนิคการประเมินมูลค่ายุติธรรมอย่างเป็นระบบ จึงทำให้มูลค่ายุติธรรมเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนั้นผลการศึกษาของ Wu et al. (2017) พบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราส่วนของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ต่อสินทรัพย์รวม จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ส่งผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี เนื่องจากความเชื่อถือได้ข้อมูลทำให้ความเสี่ยงในการตรวจสอบบัญชีอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีในอัตราที่ต่ำกว่ากิจการที่แสดงข้อมูลที่มีความเชื่อน้อย จึงอาจทำให้กิจการที่มีสัดส่วนของมูลค่ายุติธรรมในอัตราสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสินทรัพย์รวมของกิจการมีค่าสอบบัญชีที่ต่ำกว่า เนื่องจากสินทรัพย์โดยส่วนใหญ่ของกิจการมีการแสดงมูลค่าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งประเมินมูลค่าที่น่าเชื่อถือ

นอกจากนั้น ผลการศึกษาวิธีประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนไม่มีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี และค่าสอบบัญชีของกิจการที่ประเมินมูลค่ายุติธรรมด้วยวิธีต้นทุนกับวิธีรายได้ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yao et al. (2015) ที่พบว่า ค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่ายุติธรรมโดยผู้ประเมินอิสระภายนอกต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกิจการที่วัดมูลค่ายุติธรรมโดยผู้ประเมินภายใน และผลการศึกษาของ Hong and Hwang (2018) ที่พบว่า มูลค่าของสินทรัพย์ผลประโยชน์พนักงานที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับ 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าสอบบัญชี แต่มูลค่าของสินทรัพย์ผลประโยชน์พนักงานที่วัดมูลค่ายุติธรรมระดับ 3 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าสอบบัญชี และผลการศึกษาของ Wu et al. (2017) พบว่า ค่าสอบบัญชีของกลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมด้วยเทคนิคระดับ 2 มีค่าสอบบัญชีต่ำกว่าค่าสอบบัญชีของกลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน แต่ค่าสอบบัญชีของกลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมระดับ 3 มีค่าสอบบัญชีสูงกว่ากลุ่มกิจการที่วัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยราคาทุน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วิธีหรือเทคนิคในการประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนไม่เป็นปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดค่าสอบบัญชีสำหรับสำนักงานสอบบัญชี เนื่องจากในประเทศไทยการประเมินมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนถูกประเมินโดยผู้ประเมินอิสระภายนอกกิจการโดยใช้วิธีต้นทุน และวิธีรายได้ในการประเมินมูลค่ายุติธรรม (Bank of Thailand, 2019) ทำให้ความน่าเชื่อถือของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ถูกประเมินโดยผู้ประเมินอิสระที่ใช้วิธีการประเมินทั้ง 2 วิธีไม่มีความแตกต่างกัน จึงสรุปได้ว่า วิธีในการประเมินมูลค่ายุติธรรมที่ผู้ประเมินอิสระภายนอกกิจการใช้ ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้การกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีมีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กร

- 1) กิจการที่มีการเลือกใช้นโยบายการวัดมูลค่าสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมต้องพิจารณาประเด็นของความคุ้มค่าของประโยชน์ที่ได้รับจากมูลค่ายุติธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับต้นทุนที่เกิดจากค่าสอบบัญชีที่สูงขึ้นเนื่องจาก ผู้สอบบัญชีต้องใช้ความรู้และทักษะความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบมูลค่ายุติธรรม
- 2) สำนักงานสอบบัญชีต้องคำนึงถึงเชื่อถือได้ของมูลค่าสินทรัพย์ที่แสดงในงบการเงินที่ส่งผลต่อความเสี่ยงของการตรวจสอบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดค่าสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี นอกจากนั้นในการกำหนด

ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีอาจต้องพิจารณาปัจจัยอื่นเพิ่มเติม เช่น ขนาดของกิจการ รายได้ ความสามารถในการทำกำไร ความเสี่ยงในการดำเนินงานของผู้รับบริการ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นตัวแปรแทรกแซงอื่นที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่ายุติธรรมกับค่าสอบบัญชี เช่น การกำกับดูแลกิจการ โครงสร้างของคณะกรรมการของกิจการ เป็นต้น

2) การทำวิจัยครั้งต่อไปควรนำตัวแบบและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ไปวิจัยซ้ำในประเทศอื่น และทำการเปรียบเทียบค่าสอบบัญชีของกิจการในแต่ละประเทศ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเลือกใช้นโยบายในการวัดมูลค่าสินทรัพย์

REFERENCES

- Agustina, R.A., Ahmar, N. (2017). Audit Fees, Financial Performance and Risk Based Assets Revaluation. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*, 161, *International Conference on Issues in Social and Education Research (ICISER 2017)*, 1–6. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
- Ardakani, R.R., Nemati, K., Moridi, F. (2017). Investigating the Relationship between Fair Value Accounting of Non-Current Assets and Audit Fees in Listed Companies in Tehran Stock Exchange. *HELIX The scientific Explorer*, 8, 944–951. DOI 10.29042/2017-944-951
- Bank of Thailand. (2019). International Financial Reporting Standard 13: Fair Value Measurement. Retrieved March 9, 2020 from <https://www.bot.or.th/Thai/FinancialInstitutions/InterestDocs/IFRS%2013%20FVM.pdf>
- Earley, C.E., Hoffman, V.B., Joe, J.R. (2014). Auditors' Role in Level 2 versus Level 3 Fair-Value Classification Judgments (December 17, 2014). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2119720>
- Federation of accounting Professions. (2015). Conceptual Framework for Financial Reporting. Retrieved April 8, 2020 from <http://www.tfap.or.th/upload/9414/NOxolsj0qL.pdf>
- Federation of accounting Professions. (2019). Thai Accounting Standard 1: Presentation of Financial Statements. Retrieved April 8, 2020 from <http://www.fap.or.th/Article/Detail/67362>
- Federation of accounting Professions. (2019). Thai Accounting Standard 16: Property, Plant and Equipment. Retrieved April 6, 2020 from <http://www.tfap.or.th/Article/Detail/94713>
- Federation of accounting Professions. (2019). Thai Accounting Standard 18: Intangible Assets. Retrieved April 6, 2020 from <http://www.tfap.or.th/Article/Detail/94713>
- Federation of accounting Professions. (2019). Thai Accounting Standard 40: Investment Property. Retrieved April 6, 2020 from <http://www.tfap.or.th/Article/Detail/94713>
- Federation of accounting Professions. (2019). Thai Financial Report Standard 13: Fair Value Measurement. Retrieved April 8, 2020 from <http://www.tfap.or.th/Article/Detail/94713>

- Friedmann, T.J., Zacharski, A.H., Bancroft, M.A., Mulvihill, R., Reading, S.A., Williams, R.J., et al. (2008). SEC holds round-table on fair value accounting and auditing Standards. *JOURNAL OF INVESTMENT COMPLIANCE*. 9(4), 13-17. DOI 10.1108/15285810810922206
- Goncharov, I., Riedl, E.J., Sellhorn, T., (2014). Fair value and audit fees. *Rev Account Stud*, 19, 210–241. DOI 10.1007/s11142-013-9248-5
- Hong, P.K., Hwang, S., (2018). Fair value disclosure of pension plan assets and audit fees. *Advances in Accounting*, 41, 88–96.
- Khanthavit, A, (Editor). (2009). Corporate Governance for Value Creation. Retrieved April 8, 2020 from <https://www.set.or.th/dat/setbooks/e-book/55.pdf>
- Khumwongpin, S. (2010). Fair Value Measurement. *Journal of Accounting Profession*, 6(15), 94–105.
- Kohlbeck, M., Smith, T., Valencia, A. (2017). Auditors and net transfers of Level 3 fair-valued financial instruments. *Advances in Accounting*, 26, 27–39. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adiac.2016.09.003>
- Payne, G.T., Petrenko, O.V. (2019). Agency Theory in Business and Management Research. PRINTED FROM the OXFORD RESEARCH ENCYCLOPEDIA, *BUSINESS AND MANAGEMENT* (April 02, 2020). DOI: 10.1093/acrefore/9780190224851.013.5
- Piriyakul, M. (2013). Regression assumption and Regression process. *Ramkhamhaeng Research Journal of Sciences and Technology*, 30(2), 67–81.
- Ryabova, T., Ghen, K., Taylor, Gary., Vedd, R., (2018). Fair Value and Abnormal Audit Fees. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 8(3), 91–105. <https://doi.org/10.5296/ijaf.v8i3.13453>
- Sari, S. (2019). The Effect of Complex Accounting Estimates of Audit Fees and The Role of Audit Committees as Moderating Variable. *International Journal of Business, Accounting and Management*, 4(1), 65–77.
- Srijunpetch, S. (2016). Auditor and Fair Value Auditing. *Journal of Business Administration*, 5(2), 9–15.
- Sujana, R.S., Mita, A.F. (2019). The Selection of Revaluation Method and The Independent Valuer Increase The Audit Fee: a case of ASEAN. *THE INDONESIAN JOURNAL OF ACCOUNTING RESEARCH*. 22(1), 131–152. <http://ijar-iaikapd.or.id>, DOI 1-.33312/ijar.434
- Suwaidan, M., Abed, S.R., Melham, S. (2015). Audit Fees and Agency Costs: An Empirical Examination of Companies Listed on the Amman Stock Exchange. *Jordan Journal of Business Administration*, 11(1), 215–226. <https://www.researchgate.net/publication/317505969>
- Theingtrakul, A. (2010). The Concept of Fair Value for Assets and Liabilities. *Suthiparithat Journal*, 24(74), 107–126.
- Thomya, W. (2015). The Factors Related to the Establishment of Risk Management Committee: Evidence from Firms Listed on the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Business Administration*. 38(147), 21–38.

- Wu, S-H., Wu, T-C., Yang, K-L., (2017). Fair Value Information, Audit fees and Audit Committee in Taiwan. *International Journal of Financial Research*, 8(2), 124–134. <https://doi.org/10.5430/ijfr.v8n2p124>
- Yao, D.F.(Troy), Percy, M., Hu, F., (2015). Fair value accounting for non-current assets and audit fees: Evidence from Australian companies. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 11, 31–45.

